

Lars H. Svennebye

5. En internasjonal sammenlikning av lønnstakeres kjøpekraft*

I en internasjonal sammenlikning av nominelle lønninger vil land med høyt prisnivå få overvurdert sin posisjon i forhold til land med lavt prisnivå. Dersom en sammenlikner lønnsnivå på tvers av landegrensene for å kunne si noe om befolkningens materielle levekår, må en derfor ta hensyn til prisnivåforskjellene. Et gjennomgående trekk ved slike analyser er at de beregnede forskjellene mellom rike og fattige land i noen grad utjevnes. Norge, et land med høye nominelle lønninger, plasserer seg for eksempel mer på linje med flere av nabolandene dersom en legger lønnstakernes virkelige kjøpekraft til grunn, snarere enn den nominelle verdien.

5.1. Innledning

I denne artikkelen forsøker vi å koble internasjonal lønnsstatistikk opp mot internasjonal prisnivåstatistikk, slik at vi kan sammenlikne lønnstakernes kjøpekraft i ulike land.

En arbeidstakers lønn kan ses på som et potensial for konsum. Arbeidstakerens potensielle konsumutgift er produktet av pris og volum, uttrykt i et gitt lands valuta og prisnivå. Det er innlysende at det ikke gir mening å sammenlikne en norsk lønn i NOK med en tysk lønn i EUR, men hvis en regner om den tyske nettolønnen til NOK ved hjelp av nominell valutakurs, er sammenliknbarheten formelt sett ivarettatt. Her er vi imidlertid ikke interessert i hvor mye den tyske lønnstakeren får for sine euro hvis hun går i banken og veksler dem om til kroner, men snarere hvilken mengde varer og tjenester hun kan kjøpe for sin

tyske lønn i hjemlandet, sammenliknet med hva hennes norske kollega kan kjøpe for sin norske lønn i Norge.

Det vi vil frem til, er med andre ord en indikator for *prisnivåjustert lønnsnivå* i ulike land. Det har vist seg at det kan være vanskelig å få tak i internasjonal lønnsstatistikk som er egnet for dette formålet. Eksisterende lønnsstatistikk fokuserer i hovedsak på *utviklingen* i innenlandsk bruttolønn, mens vi har behov for internasjonalt sammenliknbar statistikk over *lønnsnivå*. Dessuten vil vi også gjerne trekke inn betydningen av skatteinivå og offentlig finansiert konsum i ulike land, slik at vi trenger nivå tall for både brutto- og nettolønn. Beregningen av nettolønn på grunnlag av bruttolønn er komplisert, fordi skattesatser og -systemer er til dels svært forskjellige fra land til land. I denne artikkelen baserer vi oss på

*Artikkelen er en omarbeidet og oppdatert versjon av "Prisnivåjustering av lønnsnivå i internasjonale sammenlikninger", publisert i *Økonomiske analyser* nr. 2/2005.

brutto- og nettolønnsberegninger fra OECD,¹ uten at vi av den grunn konkluderer med at OECDs statistikk nødvendigvis er optimal. Å vurdere kvaliteten på internasjonal lønnsstatistikk generelt, ligger utenfor dette arbeidets ramme.

I tillegg til lønnsstatistikk trenger vi internasjonal prisnivåstatistikk. Slik statistikk publiseres jevnlig av OECD og EUROSTAT i form av kjøpekraftspariteter. Disse kjøpekraftsparitetene er imidlertid beregnet med utgangspunkt i nasjonalregnskapets rammeverk, og det er ikke uten videre gitt hvor velegnet de er for vårt formål. Dette vil bli diskutert i avsnittet om kjøpekraftspariteter.

I denne artikkelen er fokus på husholdningenes kjøpekraft uttrykt ved det *konsum* husholdningene kan oppnå på grunnlag av sin lønnsinntekt. Et annet og mye brukt mål på den materielle levestandarden i ulike land, er bruttonasjonalprodukt (BNP) per innbygger. BNP er et uttrykk for den samlede verdiskapningen i et land, uavhengig av om inntektene som genereres gjennom denne verdiskapningen konsumeres eller spares, og om konsumet eller

sparingen skjer privat eller offentlig (se boks 5.5). Dersom vi primært er interessert i å kartlegge "et lands velstandsnivå" sammenholdt med andre land, er derfor prisnivåjustert BNP per innbygger et bedre mål enn prisnivåjustert lønnsinntekt.

5.2. Relativ kjøpekraftsindeks

Inntil videre lar vi alle problemer knyttet til lønns- og prisstatistikkens egnethet ligge, og forutsetter at vi har tilgang til sammenliknbar og representativ lønnsstatistikk for to land, A og B, for en gitt periode.

Lønnen kan som nevnt forstås som et konsumpotensial bestående av en pris- og en volumkomponent. Priskomponenten (prisinivået) er forskjellig i de to landene, og volumkomponenten, som er den vi ønsker å sammenlikne, er ikke direkte observerbar. Vi må derfor gå veien via en omregning til et felles prisnivå. Beregningen av en *relativ kjøpekraftsindeks* (RKI) mellom to land er vist i boks 5.1.

En generell tolkning av den relative kjøpekraftsindeksen er at den uttrykker lønnen i land A relativt til lønnen i land B, gitt

Boks 5.1. Beregning av relativ kjøpekraftsindeks mellom to land

Den relative kjøpekraftsindeksen (RKI) mellom to land, A og B, kan fremstilles som

$$RKI_{AB} = \frac{I_A \times \frac{P_B}{P_A}}{I_B \times \frac{P_B}{P_B}} \times 100 = \frac{P_A \times M_A \times \frac{P_B}{P_A}}{P_B \times M_B \times \frac{P_B}{P_B}} \times 100 = \frac{M_A \times P_B}{M_B \times P_B} \times 100 = \frac{M_A}{M_B} \times 100$$

der I er lønnsinntekten, P er prisnivået på varer og tjenester, og M er mengdekomponenten i lønnen for hvert land. Vi ser at *RKI er lønnen i land A uttrykt i land Bs prisnivå ($M_A \times P_B$), relativt til lønnen i land B*, som allerede i utgangspunktet er vurdert i land Bs priser ($M_B \times P_B$). Videre er RKI lik forholdet mellom de ikke-observerbare mengdekomponentene (M_A / M_B).

Størrelsen P_B / P_A er kjøpekraftspariteten mellom de to landene. RKI er forholdet mellom lønnen i land A og land B, der land As lønn er omregnet til land Bs prisnivå og valuta ved hjelp av kjøpekraftsparitet i stedet for nominell valutakurs. Dette kommer vi tilbake til i avsnittet om kjøpekraftspariteter.

samme prisnivå og valuta i de to landene. En indeksverdi over (under) 100 betyr dermed at lønnen i land A er høyere (lave-re) enn i land B etter at det er justert for ulikheter i prisnivå. Innbyggerne i land A kan altså kjøpe en større (mindre) mengde varer og tjenester for sin lønn enn innbyggerne i land B.

5.3. Internasjonal lønnsstatistikk

I innledningen ble det påpekt at det kan være en utfordring å skaffe til veie lønnsstatistikk der sammenliknbarheten mellom land er ivaretatt i tilstrekkelig grad. I denne artikkelen baserer vi oss på brutto- og nettolønnsberegninger fra OECD. Dette skal ikke tolkes dit hen at OECDs tall nødvendigvis gir den best tenkelige internasjonale lønnsammenlikningen. Vi fastslår likevel at OECD har lagt ned et omfattende arbeid i å kartlegge lønninger, skatter og overføringer til husholdninger i sine medlemsland, og at OECDs tall i det minste egner seg godt til å illustrere et beregningsopplegg for prisnivåjustering av lønnsnivå i internasjonale sammenlikninger. Som nevnt i innledningen ligger det utenfor vår ramme å vurdere kvaliteten på internasjonal lønnsstatistikk generelt.

OECDs tilnærming tar utgangspunkt i et antall klart definerte husholdningstyper

(se boks 5.2), som defineres ut fra sivil status og antall barn. For hver av disse legger OECD en gjennomsnittlig bruttolønnsinntekt for voksne heltidsansatte i industrien til grunn, og antar at hver husholdningstype har en bruttolønnsinntekt som utgjør en viss andel av denne. Brutto lønnsinntekt omfatter hos OECD basislønn samt alle regelmessige og uregelmessige utbetalinger av typen feriepen-ger, ekstra månedslønn og kompensasjon for ikke uttatt permisjon i de land dette er aktuelt, videre overtid og provisjoner, men inkluderer ikke naturalytelser, sluttvederlag eller utdelt utbytte. I tillegg inneholder OECDs materiale opplysninger om obligatoriske forsikringspremier og skatter knyttet til bruttolønn, og som betales av arbeidsgiver. Dette tilsvarer arbeidsgiveravgiften i Norge.

For å komme frem til et mål for netto lønnsinntekt, justeres bruttolønnsstallene for skatter og overføringer, slik disse påløper for hver husholdningstype. Det tas hensyn til standardfradrag (i Norge for eksempel minstefradraget), samt fradrag og overføringer knyttet til de parametrene som definerer husholdningstypene, men ikke til for eksempel rentefradrag. Det tas heller ikke hensyn til andre skatter enn inntektsskatt på lønnsinntekt.

Boks 5.2. OECDs husholdningstyper

De åtte husholdningstypene OECD legger til grunn for sine beregninger, er følgende:

1. Enslig person uten barn i 67 prosent stilling
2. Enslig person uten barn i 100 prosent stilling
3. Enslig person uten barn i 167 prosent stilling
4. Enslig person med to barn i 67 prosent stilling
5. Gift par med to barn og en 100 prosent stilling
6. Gift par med to barn, en 100 prosent og en 33 prosent stilling
7. Gift par med to barn, en 100 prosent og en 67 prosent stilling
8. Gift par uten barn, en 100 prosent og en 33 prosent stilling

Våre beregninger nedenfor baserer seg på et aritmetisk gjennomsnitt av lønnsinntektene for disse åtte husholdningstypene.

Tallene justeres ikke for ulik arbeidstid, og sier derfor ingenting om produktivitet eller timelønn, men bare hva lønnsinntakeren sitter igjen med når arbeidsdagen er slutt.

Hvor gode er OECDs tall som en indikator for lønnsnivået i ulike land? For det første er det uklart hvor representative gjennomsnittslønningene i industrien er for "det allmenne lønnsnivået", som ofte er den størrelsen vi ønsker å sammenlikne.² Gjennomsnittslønn forteller oss heller ikke nødvendigvis hva en "typisk" lønnsinntaker tjener, siden et gjennomsnitt aldri kan si noe om *lønnsfordelingen* i de aktuelle landene. Spørsmål knyttet til representativitet kan stilles også når det gjelder husholdningstypene.

For det andre er det uklart i hvilken grad den beregnede skatten (og dermed nettolønningen) for hver husholdningstype er realistisk. Mange skattefradrag som husholdningene reelt nyter godt av, men som ikke er direkte knyttet til inntekt eller kjennetegn ved husholdningen, er ikke tatt hensyn til hos OECD. Dette gjelder for eksempel det norske rentefradraget, samt skatt på formue og eiendom.

Bør fokus være på bruttolønn eller nettolønn i en analyse av lønningers relative kjøpekraft? Fokus på bruttolønn kan synes rimelig hvis vi betrakter skatt som betaling for offentlige tjenesteytelser. Å legge nettolønn til grunn er problematisk hvis de offentlige tjenesteytelsene er forskjellig fra land til land. Et eksempel kan anskueliggjøre dette: I Norge må forbrukerne som hovedregel selv dekke utgifter til tannlege-tjenester, mens disse tjenestene i enkelte andre land stilles "gratis" til disposisjon av det offentlige. Hvis vi sammenlikner en nettolønn i Norge med en nettolønn i et land der tannlegjetjenester er offentlig finansiert, vil nettolønnsnivået i Norge bli

overvurdert i forhold til det andre landet. Vi sammenlikner rett og slett ikke likt med likt.

Likevel kan et fokus på nettolønn for enkelte formål være det mest naturlige. I land der det offentlige tjenestetilbudet har noenlunde samme omfang og sammensetning, kan det for eksempel være interessant å sammenlikne hvor langt lønningene rekker etter at det er tatt hensyn til forskjeller i skattenivå. Det kan også være aktuelt å sammenlikne de relative kjøpekraftsindeksene basert på begge de to lønnsmålene (brutto og netto), da dette gir informasjon om betydningen av skattebyrdens relative størrelse i de landene vi studerer. Uansett vil formålet med analysen måtte være avgjørende for om en velger å legge brutto- eller nettolønn til grunn: Med et utgangspunkt i nettolønn plasserer vi oss tett på husholdningenes forbrukshverdag, men dette går i noen grad på bekostning av sammenliknbarheten mellom land. Fokus på bruttolønn gir bedre sammenliknbarhet og et bedre mål på husholdningenes velferd totalt, men samtidig fjerner vi oss trolig noe fra husholdningenes opplevelse av sitt eget konsumpotensial.

Siden alle land står forholdsvis fritt til å innrette sine skattesystemer som de måtte ønske, kan et land velge å for eksempel holde inntektsbeskatning og trygdeavgift – som inngår i OECDs beregninger – på et lavt nivå, og i stedet ha høye formuesskatter – som ikke inngår – eller høy bedriftsbeskatning. Slike skattemessige forhold er til dels svært forskjellige fra land til land, og representerer en mulig feilkilde for en relativ kjøpekraftsindeks basert på nettolønnsstall.

Et tilsvarende problem oppstår i forbindelse med behandlingen av arbeidsgiveravgift

og skatter knyttet til bruttolønn, men som betales av arbeidsgiver. Også her står landene fritt til å innrette seg som de måtte ønske med hensyn til om trygdepremier skal betales av arbeidsgiver eller arbeidstaker. Dersom vi sammenlikner bruttolønn eksklusiv arbeidsgiveravgift i to land som har valgt ulike fordelingsmodeller for trygdepremiene, vil en sammenlikning av bruttolønn slik denne fremkommer på arbeidstakers lønsslipp kunne gi et skjevt bilde. I våre beregninger basert på bruttolønn har vi derfor valgt å legge *bruttolønn pluss arbeidsgiveravgift* (og eventuelle skatter) til grunn.

5.4. Kjøpekraftspariteter

En kjøpekraftsparitet er i sin aller enkleste form forholdet mellom prisen på et enkeltstående produkt i to land. Dersom produktet koster NOK 100 i Norge og EUR 10 i Tyskland, er kjøpekraftspariteten mellom Norge og Tyskland $100 / 10 = 10$ med Tyskland som basis, eller $10 / 100 = 0,1$ med Norge som basis. Dette innebærer at en trenger NOK 10 i Norge for å kjøpe den mengde av produktet som en må betale EUR 1 for i Tyskland. En kjøpekraftsparitet er med andre ord et uttrykk for et lands prisnivå sett i forhold til ett eller flere andre land, det vil si *det relative prisnivået*.³

Alle EØS- og OECD-land deltar i et internasjonalt statistiksamarbeid som har som formål å kartlegge landenes relative prisnivå. Til grunn for prisundersøkelsene i medlemslandene ligger en "varekurv" som er sammenliknbar på tvers av landegrensene, representativ for konsumet og investeringene i hvert enkelt land og, i størst mulig grad, like representativ for alle deltakerlandenes konsum- og investeringsmønster. Prisrelativene mellom landene for de enkelte varene i varekurven aggregeres opp til stadig mer omfattende

varegrupper, slik at vi til slutt sitter igjen med kjøpekraftspariteter for BNP og de underliggende hovedaggregatene, som for eksempel personlig konsum og konsum i husholdningene. I denne aggregeringsprosessen benyttes utgiftsandeler fra nasjonalregnskapet som vekter. Hvis konsumutgiften til for eksempel matvarer utgjør 15 prosent av totalkonsumet i land A og 25 prosent i land B, vil kjøpekraftspariteten for matvarer få en vekt på $15 / 100 = 0,15$ i land A og $25 / 100 = 0,25$ i land B.

Siden vektgrunnlaget hentes fra hvert enkelt lands nasjonalregnskap, kan det innvendes at kjøpekraftsparitetene ikke bare reflekterer relative prisnivåer, men også forskjeller i forbruksmønster. Dette er for så vidt riktig, men like fullt nødvendig dersom en skal sammenlikne velferdsnivå i ulike land. Bruk av samme vektsett for alle land vil riktig nok gi en "ren" prisammenlikning, men en risikerer samtidig at varekurven som er representativ for forbruksmønsteret i land A, slett ikke er representativ i land B. Dette er viktig, fordi representative produkter ofte har et lavere relativt prisnivå enn ikke-representative.

Kjøpekraftsparitetene som publiseres av EUROSTAT og OECD brukes primært til å prisnivåjustere hovedaggregatene i nasjonalregnskapet, slik at det i sammenlikninger av for eksempel BNP eller konsum per innbygger blir tatt hensyn til at prisnivået er forskjellig fra land til land. Rent teknisk foretas denne prisnivåjusteringen ved at hvert lands nasjonalregnskapstall omregnes til et felles prisnivå og en felles, beregningsteknisk valuta ved hjelp av kjøpekraftsparitet i stedet for nominell valutakurs. Det blir ofte anbefalt å tolke indikatorer basert på kjøpekraftspariteter for BNP og de underliggende

hovedaggregatene innenfor en feilmargin på 5 prosent. I vår sammenheng er det viktig å være klar over at paritetene bygges opp i henhold til nasjonalregnskapets klassifisering av konsum og investeringer, og vektes med utgiftsandeler fra nasjonalregnskapet. Dette er en konsekvens av at det er nettopp prisnivåjustering av nasjonalregnskapets hovedaggregater som er det primære bruksområdet for paritetene. Når vi her bruker kjøpekraftspariteter for nasjonalregnskapsaggregatene personlig konsum og konsum i husholdningene til å prisnivåjustere lønninger, er dette et eksempel på sekundær bruk av materialet: Paritetene er ikke beregnet med dette formålet for øye.

Nasjonalregnskapets konsumklassifisering samsvarer likevel godt med en lønnsmot-takers forbruksmuligheter, så i prinsippet kan vi gå ut fra at EUROSTATs og OECDs kjøpekraftspariteter for konsum er rimelig godt egnet som prisnivåjusteringsfaktorer for lønninger. Bolig representerer imidlertid en spesiell utfordring, ikke minst fordi bokostnader utgjør en betydelig andel av husholdningenes konsum. Utfordringen ligger i at mens vi for leietakere kan kartlegge husleienivået i egne undersøkelser, er det langt mer uklart hvordan vi bør gå frem for å estimere prisnivået på *selveierers* boligkonsum. I praksis baserer vi oss her på en antakelse om leieekvivalens. Dette innebærer at vi antar at selveierens bokostnad tilsvare leietakernes, fordi selveierne alternativt hadde kunnet velge å leie i stedet for å eie bolig. Dette stemmer godt overens med nasjonalregnskapets tilnærming, noe som er viktig dersom kjøpekraftsparitetene skal gi en riktig prisnivåjustering av nasjonalregnskapets konsumaggregater. Imidlertid er det ikke gitt at prinsippet om leieekvivalens er særlig velegnet i en levekårsindikator som den vi her drøfter. Ideelt sett er det mulig

at en tilnærming med utgangspunkt i avkastningen på kapitalen som er bundet opp i boligen ville ha gitt et mer realistisk estimat for vårt formål. Kjøpekraftspariteter basert på en slik tilnærming er imidlertid ikke tilgjengelige.

Nasjonalregnskapet opererer med flere ulike konsumbegrep. Blant annet skiller en mellom konsum i husholdningene, som omfatter varer og tjenester husholdningene selv kjøper og betaler, og personlig konsum, som i tillegg inkluderer blant annet offentlige tjenesteytelser som konsumeres individuelt og som husholdningene ikke betaler direkte for. Det beregnes kjøpekraftspariteter for begge disse konsumaggregatene. Hvis vi i vår analyse velger å se på skatt som en form for betaling for offentlige tjenesteytelser, bør vårt fokus være på bruttolønn (inkludert arbeidsgiveravgift) og kjøpekraftspariteter for personlig konsum. Velger vi i stedet å ta utgangspunkt i nettolønn, er det mer naturlig å prisnivåjustere denne med kjøpekraftspariteter for konsum i husholdningene. I praksis vil det ofte være liten forskjell på paritetene for de to konsumaggregatene. Siden personlig konsum omfatter en større andel (offentlige) tjenesteytelser enn konsum i husholdningene, vil land med spesielt høyt eller spesielt lavt lønnsnivå gjerne oppvise de største avvikene mellom de to paritetene, fordi lønnsnivået i stor grad er bestemmende for prisnivået på tjenester.

I arbeidet med varekurven som kjøpekraftsparitetene er basert på, tilstrebes best mulig sammenliknbarhet i rom, ikke i rom og tid samtidig. Blant annet derfor er kjøpekraftspariteter et uttrykk for det relative prisnivået *på et gitt tidspunkt*, og må tolkes varsomt når de inngår i tidsserier. Vi skal her ikke gå nærmere inn på de dynamiske aspektene ved kjøpekraftspariteter.

Boks 5.3. Relativ kjøpekraftsindeks for en spesifikk varegruppe

I denne artikkelen konsentrerer vi oss om en relativ kjøpekraftsindeks som sier noe om hvor langt en gjennomsnittlig lønnsinntekt rekker i ulike land, gitt at den brukes på kjøp av varer og tjenester som representerer et gjennomsnittlig forbruksmønster.

Vi har sett ovenfor at EUROSTAT og OECD jevnlig publiserer kjøpekraftspariteter ikke bare for BNP og de underliggende hovedaggregatene, men også for varegrupper som for eksempel matvarer eller klær og skotøy. Slike kjøpekraftspariteter uttrykker det relative prisnivået for varegruppen. En relativ kjøpekraftsindeks beregnet med disse kjøpekraftsparitetene som omregningsfaktor gir oss et uttrykk for hvor langt lønnen rekker i land A relativt til land B, dersom vi tenker oss at den utelukkende brukes til innkjøp av varer og tjenester i den aktuelle varegruppen. Dersom den relative kjøpekraftsindeksen for land A er lik 120 med land B som basisland ($B=100$), kan dette derfor tolkes som at lønnsinntekten i land A gir mulighet til å kjøpe 20 prosent mer av varene i vedkommende varegruppe etter at det er justert for prisnivåforskjeller mellom landene.

Vi har allerede vært inne på at kjøpekraftspariteter for personlig konsum og konsum i husholdningene bør tolkes innenfor en anslått feilmargin på 5 prosent. For pariteter på lavere aggregeringsnivå er usikkerheten større. En kobling mellom et lands lønnsnivå og prisnivået på en produktgruppe slik vi her har skissert, bør derfor betraktes som et forholdsvis løselig anslag.⁴

5.5. Resultater

Beregningene nedenfor er basert på lønnsstatistikk for 2003 publisert i OECDs "Taxing Wages 2002-2003" (OECD 2003), og på kjøpekraftspariteter fra den europeiske kjøpekraftsundersøkelsen samme år, tilgjengelig fra EUROSTAT.⁵ Vi be-

grenser oss til å se på de landene som vi har data fra begge disse kildene for.

Lønnstallene som ligger til grunn for indeksene i figurene er et uvektet aritmetisk gjennomsnitt av henholdsvis brutto- og nettolønningene for de åtte

Boks 5.4. Illustrasjon av beregningene: Et regneeksempel

Gjennomsnittet av bruttolønningene inklusiv arbeidsgiveravgift i 2003 for de åtte husholdningstypene OECD opererer med, var NOK 404 416 i Norge og EUR 47 598 i Tyskland. Kjøpekraftspariteten mellom Norge og Tyskland for personlig konsum var 10,34. Dette skal tolkes som at kjøpekraften av EUR 1 i Tyskland tilsvarte kjøpekraften av NOK 10,34 i Norge.

Satt inn i formelen for RKI gir dette:

$$RKI_{DN} = \frac{I_D \times \frac{P_N}{P_D}}{I_N \times \frac{P_N}{P_N}} \times 100 = \frac{47598 \times \frac{10,34}{1}}{404416 \times \frac{1}{1}} \times 100 = 122$$

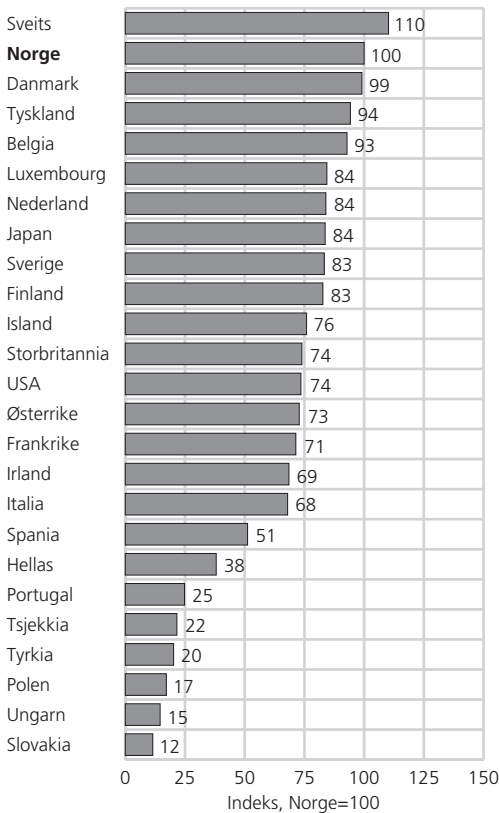
Relativ kjøpekraftsindeks for Tyskland med Norge som basis er altså 122. Dette kan tolkes som at en gjennomsnittlig bruttolønn i Tyskland gir mulighet til å kjøpe en 22 prosent større "varekurv" enn en gjennomsnittlig bruttolønn i Norge.

Utrekningen ovenfor viser hvordan indeksene i figur 5.2 er fremkommet. Indeksene i figur 5.1 er beregnet med nominell valutakurs i stedet for kjøpekraftsparitet, mens indeksene i figur 5.3 er beregnet med nettolønn og kjøpekraftsparitet for konsum i husholdningene. Beregningsmetoden er den samme i alle de tre situasjonene.

husholdningstypene OECD opererer med. Et fokus på hver enkelt husholdningstype ville ha gitt noe andre resultater. I bruttolønnsbegrepet inkluderer vi arbeidsgivers trygdepremier. Beregningsopplegget vil kunne brukes på et hvert sett av lønnsdata som vurderes som sammenliknbare og egnet for formålet med analysen.

Figur 5.1 viser bruttolønningene i hvert enkelt land, omregnet til en felles valuta ved hjelp av nominell valutakurs, på indeksform med Norge=100. Det fremgår av denne figuren at i alle landene med

Figur 5.1. Nivåindekser for bruttolønn inkl. arbeidsgiveravgift. Basert på nominell valutakurs. 2003. Norge=100

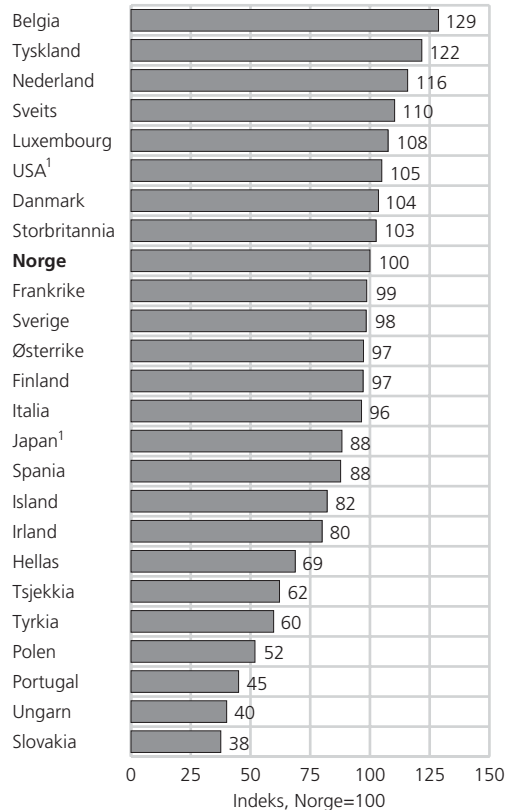

Kilde: OECD og EUROSTAT.

unntak av Sveits er lønnsnivået lavere enn i Norge. Imidlertid er dette nettopp den tilnærmingen vi advarer mot i denne artikkelen: Indeksene i figur 5.1 er uttrykk for hvor mange norske kroner en lønsmottakers bruttolønn tilsvarer i de ulike landene, men sier ingenting om *mengden varer og tjenester* som kan kjøpes for denne bruttolønningen.

I figur 5.2 har vi derfor, i stedet for nominell valutakurs, benyttet kjøpekraftsparite-

Figur 5.2. Nivåindekser for bruttolønn inkl. arbeidsgiveravgift. Basert på kjøpekraftsparitet for personlig konsum. 2003. Norge=100

¹ Kjøpekraftsparitet for konsum i husholdningene.

Kilde: OECD og EUROSTAT.

ter for personlig konsum som omregningsfaktor.⁶ Dette sikrer at bruttolønnen i hvert enkelt land vurderes i et felles prisnivå, slik at indeksene uttrykker forskjeller i volum. Vi ser at kjøpekraften av en gjennomsnittslønn er vesentlig høyere i Belgia, Tyskland, Nederland og Sveits enn i Norge, når det tas hensyn til prisnivåforskjellene mellom landene. Hele ni andre land, deriblant Danmark, Finland, Sverige, Storbritannia og USA, ligger innenfor pluss eller minus 10 prosent av Norges nivå. Sammenlikner vi med figur 5.1, ser vi at det høye norske prisnivået fører til at Norges relative posisjon svekkes. Kjøpekraften av den norske gjennomsnittslønnen er altså mindre enn det nominelle nivået skulle tilsi, sett i forhold til andre OECD-land. Den samme prisnivåeffekten er tydelig for landene med de laveste lønningene, for eksempel Ungarn og Slovakia. Disse kommer vesentlig bedre ut når vi ser på hvor mye lønningene er verdt i varer og tjenester, sammenliknet med nominelt nivå. Dette skyldes at land med lavt inntektsnivå, her målt ved bruttolønn, ofte også har et lavt relativt prisnivå.

Bildet som avtegner seg i figur 5.3 er noe annerledes. Her har vi i stedet for bruttolønn lagt nettolønn til grunn. Som vi har vært inne på, må disse tallene tolkes med større forsiktighet enn bruttolønnstall, på

grunn av at det er forskjeller i omfanget av det offentlige tjenestetilbudet fra land til land. Et eksempel på dette er at det beløpet en norsk lønnsinntaker sitter igjen med etter skatt, blant annet må dekke utgifter til tannlegetjenester, mens disse tjenestene i en del andre land er finansiert av det offentlige.

Figur 5.3 uttrykker hvor stor varekurv den gjennomsnittlige lønnsinntakeren har mulighet til å kjøpe etter at skatten er betalt, med de tolkningsforbehold vi har vært inne på. Sammenlikner vi denne figuren med figur 5.2, ser vi at land med høye skatter, som Belgia, Tyskland, Danmark og Sverige, kommer dårligere ut. Spesielt for Belgia er dette utslaget iøynefallende: Landet oppviser den klart høyeste kjøpekraften blant landene i vår sammenlikning, 29 prosent høyere enn Norge, hvis vi legger bruttolønn til grunn, men kommer ut på samme nivå som Norge hvis vi baserer oss på lønnsinntekt etter skatt. Dette er ikke overraskende, da Belgia har det høyeste skattenivået blant landene vi ser på her – vel å merke når vi inkluderer arbeidsgiveravgiften.

Motsatt ser vi også at land med relativt sett lavt skattenivå, som Luxembourg, Sveits, USA, Storbritannia og Irland, kommer bedre ut i en sammenlikning av

Boks 5.5. Relativ kjøpekraftsindeks og BNP per innbygger

Målt ved prisnivåjustert BNP per innbygger, har Norge i de senere år ligget på topp i Europa, bare forbigått av Luxembourg. Den relative kjøpekraftsindeksen for lønninger, både brutto og netto, plasserer derimot Norge mer på linje med flere av våre EØS-partnere. Siden både lønnsinntekt og BNP per innbygger er inntektsmål, kan en spørre seg hva årsaken er til dette.

Svaret ligger i at en høy andel av Norges BNP er inntekter som skapes innenfor petroleumssektoren, og som spares på det offentliges hånd. Teoretisk kunne disse inntektene vært tatt ut i form av høyere lønn til lønnsinntakerne og dermed plassert Norge høyere på rangstigen for prisnivåjusterte lønninger. I de fleste andre europeiske land utgjør offentlig sparing en mindre andel av BNP, og prisnivåjustert BNP per innbygger faller derfor i noe større grad sammen med de prisnivåjusterte lønnstallene vi drøfter her.

nettolønn (figur 5.3) enn i den brutto-lønnsbaserte analysen (figur 5.2).

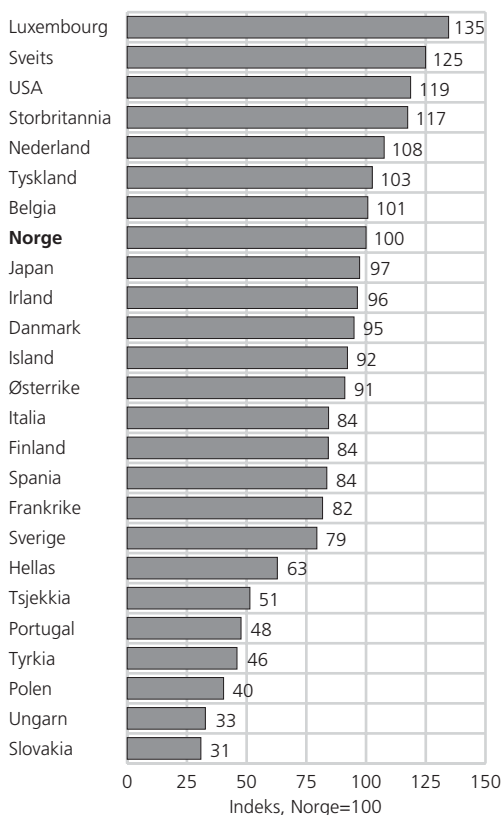
Enkelte trekk i bildet er de samme hva enten fokus er på brutto- eller nettolønn: Norge plasserer seg i det øvre middelsjiktet blant landene vi ser på, og i hvert fall Luxembourg, Sveits og Nederland plasserer seg klart foran Norge, uavhengig av hvilket lønnsbegrep vi legger til grunn. Videre fremstår landene med de laveste lønningene som mindre dårlig stilt enn i en sammenlikning der vi regner om lønns-

tallene ved hjelp av nominell valutakurs (figur 5.1).

5.6. Oppsummering

Dersom en internasjonal sammenlikning av lønnsnivå skal være meningsfull som en indikator for de materielle levekårene i ulike land, bør en unngå å bruke nominell valutakurs som omregningsfaktor. I stedet bør en fokusere på hvor mye lønnen er verdt målt i varer og tjenester, det vil si hvor stor "varekurv" som kan kjøpes for en gjennomsnittslønn.

Figur 5.3. Nivåindekser for nettolønn. Basert på kjøpekraftspariteter for konsum i husholdningene. 2003. Norge=100

Kilde: OECD og EUROSTAT.

En slik tilnærming kan operasjonaliseres gjennom å koble internasjonal lønnsstatistikk opp mot internasjonal prisnivåstatistikk. Kjøpekraftspariteter er omregningsfaktorer som reflekterer det relative prisnivået i ulike land. En omregning av gjennomsnittslønn ved hjelp av kjøpekraftsparitet i stedet for nominell valutakurs, gir oss lønnsnivået i hvert enkelt land uttrykt i et felles prisnivå og en felles, beregningsteknisk valuta. På indeksform med et arbitrært valgt basisland uttrykker disse tallene gjennomsnittslønnens kjøpekraft i et gitt land sett i forhold til basislandet. Vi har kalt denne indikatoren *relativ kjøpekraftsindeks* (RKI).

Det nominelle lønnsnivået i Norge er blant de høyeste i OECD-området, men det er også prisnivået. Dette fører til at den relative kjøpekraften av en norsk gjennomsnittslønn er lavere enn nominelt nivå skulle tilsi. Likevel plasserer Norge seg klart i det øvre middelsjiktet blant de 25 landene vi har sammenliknet i denne artikkelen. Land med lave nominelle lønninger tenderer derimot til å komme vesentlig *bedre* ut hvis vi sammenlikner lønningenes kjøpekraft, snarere enn å fokusere på verdien uttrykt i kroner, euro eller en annen vilkårlig valuta. Dette er fordi land der lønningene er lave, også

ofte har et lavt prisnivå i forhold til land med høye lønninger.

Bruttolønn er ofte bedre egnet enn nettolønn i en internasjonal sammenlikning av lønnsnivå. Nettolønn avhenger av skatter, og skattesystemene i ulike land kan være vanskelige å sammenlikne. Legger vi bruttolønn til grunn, velger vi å betrakte skatt som en form for betaling for offentlige tjenesteytelser. Et fokus på nettolønn kan likevel være aktuelt dersom vi for eksempel vil studere nettopp betydningen av ulike skattesatser og -systemer, særlig mellom land med noenlunde tilsvarende offentlig tjenestetilbud.

Noter

- ¹ Statistikken er publisert i *Taxing Wages 2002-2003*, OECD 2004.
- ² OECD arbeider med å komme frem til et mål for gjennomsnittslønn som ikke er knyttet spesifikt til industrien. De håper å kunne implementere dette fra og med neste utgave av "Taxing Wages" (2004-2005).
- ³ Ofte uttrykkes relativt prisnivå på indeksform, i form av *prisinivåindekser*. Prisinivåindeksen er kjøpekraftsparitetet dividert med nominell valutakurs. Hvis kursen på EUR 1 er NOK 8, er prisnivåindeksen for Norge, i vårt eksempel, lik $10 / 8 \times 100 = 125$, med Tyskland lik 100. Det relative prisnivået i Norge er altså 25 prosent høyere enn i Tyskland.
- ⁴ For et eksempel på en relativ kjøpekraftsindeks for en produktgruppe, se "Prisnivåjustering av lønnsinntekt i internasjonale sammenlikninger" i *Økonomiske analyser* nr. 2/2005 (Svennebye 2005).
- ⁵ Kjøpekraftsparitetene vi har benyttet er hentet fra EUROSTATs formidlingsdatabase (europa.eu.int/comm/eurostat).
- ⁶ For Japan og USA har vi, som en tilnærming, benyttet kjøpekraftsparitet for konsum i husholdningene, fordi vi for disse to landene ikke har tilgang til kjøpekraftspariteter for personlig konsum. Formelt sett er tallene for Japan og USA i figur 5.2 dermed ikke sammenliknbare med de øvrige landene. I praksis betyr dette at resultatene for disse landene må tolkes varsomt.

Personlig konsum og konsum i husholdningene er begreper fra nasjonalregnskapet, og forskjellen mellom dem har vi vært inne på i avsnittet om kjøpekraftspariteter.

Referanser

Eurostats formidlingsdatabase. Kjøpekraftspariteter for de fleste europeiske land kan hentes fra <http://europa.eu.int/comm/eurostat>.

OECD (2003): *Taxing Wages 2002-2003*. OECD, Paris.

Svennebye, L. H. (2005): *Prisnivåjustering av lønnsnivå i internasjonale sammenlikninger*, *Økonomiske analyser* 2/2005, Statistisk sentralbyrå.